

Η ΚΕΡΑΣΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ ΣΤΗΝ ΠΙΕΡΙΑ

Ιστορική αναδρομή στους πρωταρχικούς πυρήνες της καλλιέργειας

Η Π.Ε. Πιερίας είναι από τις κύριες κερασοπαραγωγές περιοχές της Ελλάδας, καταλαμβάνοντας την τέταρτη θέση σε καλλιεργούμενες εκτάσεις (7251 στρέμματα - 4,42% της χώρας) και την πέμπτη θέση σε όγκο παραγωγής (4762 τόνοι - 3,56% της χώρας) σύμφωνα με δημοσιευμένα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ (2023). Πίσω από τα νούμερα κρύβεται όμως η ιστορία και στο ως κάτωθι πόνημα γίνεται προσπάθεια μιας συνοπτικής παρουσίασης του ιστορικού εμφάνισης της κερασοκαλλιέργειας, στους πρωταρχικούς γεωγραφικούς / καλλιεργητικούς πυρήνες της περιοχής.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΖΑΝΤΖΗΣ

ΕΛ.Γ.Ο. ΔΗΜΗΤΡΑ, Ινστιτούτο Γενετικής Βελτίωσης και Φυτογενετικών Πόρων, Τμήμα Φυλλοβόλων Οπωροφόρων Δένδρων Νάουσας

Ο Κολινδρός σήμερα (Φωτ. Β. Κάνουρας).

Η κερασοκαλλιέργεια στην Π.Ε. Πιερίας.

Η Περιφερειακή Ενότητα Πιερίας είναι σταθερά στις πρώτες θέσεις των περιοχών της χώρας μας με τις μεγαλύτερες εκτάσεις καλλιέργειας και όγκους παραγωγής κερασιών. Οι κύριοι οικισμοί που αποτελούν αξιόλογους ιστορικούς πυρήνες της κερασοκαλλιέργειας είναι δύο, ο Κολινδρός στα Πιέρια Όρη και η Ράχη στο ενδιάμεσο του Ολύμπου και των Πιέρων Ορών, με ανεξάρτητη μεταξύ τους ιστορία και δράση, που ενώνεται στο παρόν ως προϊόν (κεράσια Πιερίας), με κοινές πλέον πολιτιστικές δράσεις όπως οι 'Ανθισμένες Κερασιές της Πιερίας'. Το ιστορικό της σύγχρονης και οργανωμένης κερασοκαλλιέργειας στην περιοχή είναι πλούσιο και μπορεί να κατηγοριοποιηθεί χρονικά σε μακράς ιστορίας (Κολινδρός) και ενδιάμεσου βάθους χρόνου ιστορίας (Ράχη).

Η κερασοκαλλιέργεια στον Κολινδρό / η τοπική ποικιλία "Πρώιμο Κολινδρού"

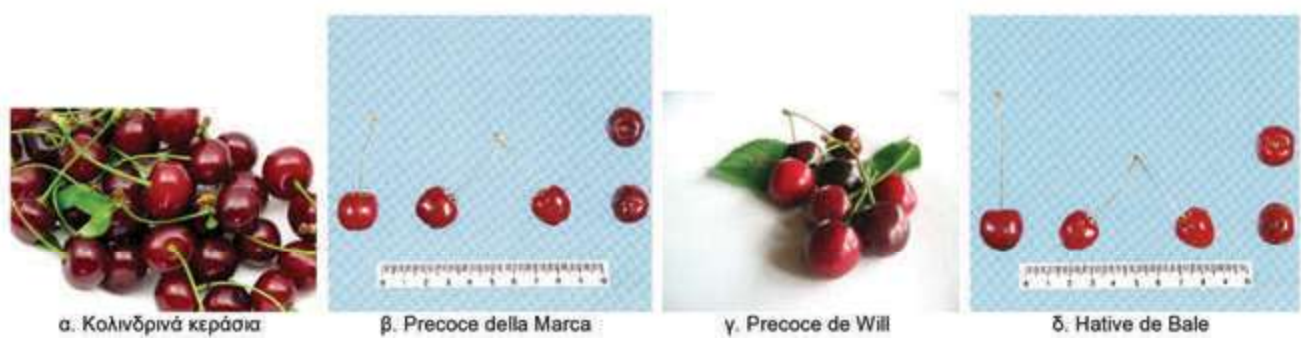
Ο Κολινδρός είναι ιστορική κωμόπολη της Κεντρικής Μακεδονίας, στην Περιφερειακή Ενότητα Πιερίας, με μακρά γεωργική παράδοση. Μπορεί οι απαρχές της οργανωμένης φυλλοβόλας δενδροκομίας στη χώρα μας να πιστώνονται στη Νάουσα και το Ριζάρι Έδεσσας, κατά τη δεκαετία του 1920 αλλά οι αναφορές της αντίστοιχης δενδροκομικής οργάνωσης στην περιοχή του Κολινδρού ακολουθεί με διαφορά μικρότερης της δεκαετίας, οπότε μπορούμε να μιλάμε για μία από τις βαρύνουσες ιστορικά δενδροκομικές περιοχές της Ελλάδας.

Η κερασοκαλλιέργεια στην περιοχή του Κολινδρού ξεκινά από τη δεκαετία του 1930, με την καλλιέργεια των Κολινδρινών κερασιών (αναφέρονται από τότε ως "Πρώιμα Κολινδρού"), που ήταν

κόκκινοι και γαλανοί (ωχροέρυθροι) πρώιμοι πληθυσμοί, πιθανόν επιλογές από άγρια άτομα από τα Πιέρια Όρη, οι απαρχές των οποίων βρίσκονται στον Κολινδρό.

Τα γαλανά κεράσια (ήταν δύο γενότυποι), που χρησιμοποιούνταν ως επικονιαστές των κόκκινων Κολινδρινών, είχαν καλύτερο μέγεθος αλλά μικρότερη εμπορική δυναμική. Χρησιμοποιούνταν κυρίως για την παρασκευή οικιακών σκευασμάτων (γλυκό κουταλιού). Ο ένας από τους δύο γενότυπους γαλανών όμως ονομάζονταν "Κριτσινογαλανά", ήταν πιο τραγανόσαρκος και οι καρποί καταναλώνονταν ευχάριστα και ως νωποί.

Από τη δεκαετία του 1940, καλλιεργήθηκε ως επικονιάστρια ποικιλία και η όψιμη εγχώρια ποικιλία "Τραγανά Εδέσσης" (γνωστή τότε με τη συνώνυμη ονομασία "Ρούπκα").

Πιθανή γενετική προέλευση της ποικιλίας “Πρώιμο Κολινδρού”.

Την δεκαετία του 1950 συντελούνται καθοριστικές εξελίξεις για την κερασσοκαλλιέργεια του Κολινδρού:

- ♦ Ιδρύεται ο «Α.Σ. Κολινδρού» και αναλαμβάνει της εμπορία και διάθεση (στις αγορές Θεσσαλονίκης και Αθήνας) των Κολινδρινών κερασιών.
- ♦ Εισάγονται και εγκαθίστανται για καλλιέργεια οι παρόμοιες φύσεως με τα Κολινδρινά κεράσια ποικιλίες “Precoce della Marca” και “Precoce de Will”.
- ♦ Όλη η παραγωγή της περιοχής Κολινδρού διατίθεται με την επωνυμία “Πρώιμο Κολινδρού”.

Συνοψίζοντας, η γενετική προέλευση της εγχώριας ποικιλίας “Πρώιμο Κολινδρού”, μπορεί να ανάγεται στις εξής περιπτώσεις:

- α) στα “Κολινδρινά” κεράσια που προέρχονται από επιλογές άγριων πληθυσμών,
- β) στην ποικιλία “Precoce della Marca”,
- γ) στην ποικιλία “Precoce de Will” και
- δ) στην ποικιλία “Hative de Bale”, παρομοίων χαρακτηριστικών ποικιλία που αναφέρεται σε κάποιες πηγές αλλά δεν επιβεβαιώνεται από τους γνώστες της ιστορίας του Κολινδρού.

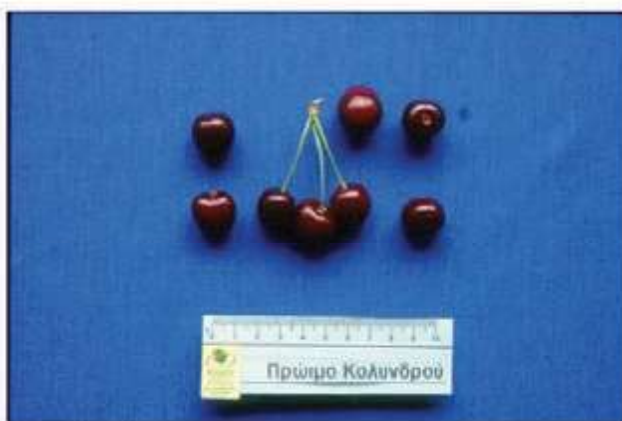
Στη δεκαετία του 1960 εξελίσσεται ένα γεγονός το οποίο θα αποδειχθεί αργότερα ιδιαίτερα αρνητικό για τα “Πρώιμα Κολινδρού”. Εισάγεται για καλλιέργεια η επίσης πρώιμη αλλά μεγαλόκαρπη και εμπορικότατη ποικιλία “Bigeur de Burlat”, μαζί με τις επίσης εμπορικές “Van” και “B.S. Hardy Giant” ως επικονιάστριες ποικιλίες.

Την δεκαετία του 1980 η κυρίαρχη καλλιεργούμενη ποικιλία της περιοχής ήταν η “B. Burlat”, εκτοπίζοντας το “Πρώιμο Κολινδρού”, μέχρι την εξαφάνισή του σήμερα.

Το Τμήμα Φυλλοβόλων Οπωροφόρων Δένδρων του Ινστιτούτου Γενετικής Βελτίωσης και Φυτογενετικών Πόρων (ΕΛ.Γ.Ο. - ΔΗΜΗΤΡΑ), διατηρεί σήμερα στις συλλογές του στη Νάουσα άτομα (δένδρα) της ποικιλίας “Πρώιμο Κολινδρού”, κατόπιν συλλογής εγχώριου γενετικού υλικού που έγινε τη δεκαετία του 1980, στα πλαίσια ερευνητικού προγράμματος σε συνεργασία με τον διεθνή επιστημονικό οργανισμό I.B.P.G.R. (International Board for Plant Genetic Resources).

Τα αγρονομικά χαρακτηριστικά των διατηρούμενων ατόμων “Πρώιμο Κολινδρού” στο Τ.Φ.Ο.Δ.Ν. είναι: κόκκινη, μαλακόσαρκη, πρώιμη ποικιλία, με πρώιμη άνθιση (εποχής B. Burlat) και πρώιμη έως και υπερπρώιμη εποχή ωρίμανσης του καρπού (λίγες μέρες πριν ή μαζί με την B. Burlat). Ο καρπός είναι σφαιρικός, μαλακόσαρκος, με μέσο βάρος τα 4,8 γραμμάρια. Από αναλύσεις σε συνεργασία με το ΕΚΕΤΑ, βρέθηκε ότι τα S αλληλόμορφα γονίδια είναι S3S4. Σχηματίζει όμορφα, σουλουπωμένα δένδρα, γεγονός που παρουσιάζει γενετικό ενδιαφέρον για μελλοντικές διασταυρώσεις.

Η πρόταση του Τ.Φ.Ο.Δ.Ν. είναι ότι αξίζει να διατηρηθούν άτομα στην περιοχή καταγωγής της, καθότι είναι ποικιλία με ιστορική αξία, που ανέθρεψε γενεές αγροτών. Γενετικό υλικό (εμβολιοφόροι οφθαλμοί) μπορούν να παραχωρηθούν στους ενδιαφερόμενους από το Τ.Φ.Ο.Δ.Ν.

Η εγχώρια ποικιλία “Πρώιμο Κολινδρού”.

Η κερασσοκαλλιέργεια στη Ράχη

Η Ράχη είναι οικισμός της Περιφερειακής Ενότητας Πιερίας, σε απόσταση 14 χιλιομέτρων από την Κατερίνη, ανάμεσα από τον Όλυμπο και τα Πιέρια Όρη. Πρόκειται περί κερασσοπαραγωγικής περιοχής σήμερα (παλαιότερα οι κάτοικοι ασχολούνταν με την παραγωγή κυρίως καπνού και σίτου), με ισχυρό συνεταιριστικό κίνημα και πλούσια πολιτιστική δράση.

Η σχετικά πρόσφατη ιστορία της κερασσοκαλλιέργειας στη Ράχη ξεκινάει από το 1978, όταν και αποπερατώθηκε το κρατικό αρδευτικό έργο μεταφοράς νερού στην περιοχή μετατρέποντάς την σε ποτιστική από ξηρική που ήταν πριν. Η τεχνικοοικονομική μελέτη του έργου απαιτούσε την αναδιάρθρωση και εγκατάσταση νέων καλλιεργειών, με την έλευση του αρδευτικού νερού και αφού εξετάστηκαν συντεταγμένα όλες οι καλλιεργητικές παράμετροι, αποφασίστηκε να φυτευτούν κερασιές, σε έκταση 500 στρεμμάτων για αρχή.

Η τότε συσταθείσα Νομαρχιακή “Διαχειριστική Επιτροπή του ομαδικού κερασώνα Ράχης”, έκανε το πρώτο πρακτικό της τον Μάιο του 1979 με πρώτο θέμα την παραγγελία 10500 δενδρυλλίων κερασιάς προς φύτευση. Όλα τα παραπάνω αφορούσαν ενιαία έκταση γης, καθώς είχε τον χαρακτήρα του ‘ομαδικού’ και γίνονταν υπό την εποπτεία του δραστήριου Αγροτικού Συνεταιρισμού Κοινής Γεωργικής Εκμετάλλευσης Ράχης ‘ο Άγιος Λουκάς’, με πρόεδρο τον ιερέα του χωριού πατέρα Γεώργιο Ντούρο.

Η κύρια καλλιεργούμενη ποικιλία κερασιάς της εποχής και για αρκετά χρόνια μετά, ήταν η “Bigarreau Burlat”, πρώιμη ποικιλία που απέδιδε ικανοποιητικό εισόδημα σε μια εποχή που δεν κυκλοφορούσαν πολλά κεράσια στις αγορές. Οι άλλες κύριες ποικιλίες της εποχής (και για λόγους επικοινωνίας), ήταν η “Van”, καθώς και η εγχώρια “Τραγανά Εδέσσης”. Οι πρώτες παραγωγές κερασιών άρχισαν να διακινούνται εμπορικά το 1984-1985 με εντυπωσιακές οικονομικές αποδόσεις για τους παραγωγούς, γεγονός που παρέσυρε στην καλλιέργεια και όσους ήταν διστακτικοί ή καχύποπτοι και δεν είχαν ανταποκριθεί άμεσα στο κάλεσμα της κερασσοκαλλιέργειας.

Τη δεκαετία του 1990 ιδρύθηκε ο δεύτερος Συνεταιρισμός της Ράχης (Α.Σ.Π.Ο.), από πρώην μέλη του Α.Σ. Κοινής Γεωργικής Εκμετάλλευσης Ράχης ‘ο Άγιος Λουκάς’.

Αυτή τη στιγμή υπάρχουν δύο Συνεταιρισμοί στη Ράχη Πιερίας, ο Αγροτικός

Η Ράχη Πιερίας σήμερα (Φωτ. Δ. Ντούρος).

Συνεταιρισμός Ράχης Πιερίας ‘ο Άγιος Λουκάς’ (όπως μετονομάστηκε ο Α.Σ. Κοινής Γεωργικής Εκμετάλλευσης Ράχης ‘ο Άγιος Λουκάς’) και ο Αγροτικός Συνεταιρισμός Παραγωγών Οπωροκηπευτικών Ράχης (Α.Σ.Π.Ο.), που κάνουν διαλογή, τυποποίηση, συσκευασία και διακινούν την παραγωγή κερασιών της περιοχής στις ξένες και ελληνικές αγορές. Σήμερα η Ράχη Πιερίας είναι μια ανταγωνιστική καλλιεργητικά και εμπορικά, δενδροκομική περιοχή, με κύριο προϊόν παραγωγής τα κεράσια, σε εκτάσεις που ανέρχονται σε πάνω από 1800 στρέμματα, που αντιστοιχεί περίπου στα 3/4 των δενδροκομικών καλλιεργειών της περιοχής. Οι παλιές ποικιλίες κερασιάς που αναφέρθηκαν παραπάνω, αφού παρουσίασαν ισχυρή απώλεια καλλιεργητικής αξίας, σχεδόν εξαφανίστηκαν και το μωσαϊκό των σύγχρονων καλλιεργούμενων ποικιλιών απαρτίζεται κυρίως από τις Lapins, Ferrovia, Grace Star, Black Star, Big Star, Sweet Aryana, Sweet Saretta, Sweet Stephany, Nimba, Red Pacific και άλλες σε μικρότερες εκτάσεις καλλιέργειας.

Η επιτυχία της κερασσοκαλλιέργειας στη Ράχη είχε ως αποτέλεσμα τη σταδιακή χωρική επέκταση αυτής και σήμερα η κερασιά καλλιεργείται σε όλα σχεδόν τα Πιέρια όρη και στις παρυφές του Ολύμπου (με αυξανόμενο καλλιεργητικό ενδιαφέρον είναι η αλήθεια, ανάλογα με την κατά περιόδους έξαρση ή ύφεση της εμπορικής δυναμικής και οικονομικής απόδοσης της καλλιέργειας), καθιστώντας την Π.Ε. Πιερίας μια από τις κύριες ελληνικές περιοχές καλλιέργειας.

Ο πρώτος πρόεδρος του Α.Σ. Κοινής Γεωργικής Εκμετάλλευσης Ράχης ‘ο Άγιος Λουκάς’ και ιερέας, πατέρας Γεώργιος Ντούρος.

Ευχαριστίες / Συντελεστές διεκπεραίωσης του πονήματος

Για τη συλλογή όλων αυτών των στοιχείων (φωτογραφιών και πληροφοριών) συνεργάστηκε πλήθος ανθρώπων, με την ανεκτίμητη συμβολή τους κατά περίπτωση, εκτός φυσικά των αρχείων του Τμήματος Φυλλοβόλων Οπωροφόρων Δένδρων Νάουσας (πρώην Ινστιτούτο Φυλλοβόλων Δένδρων), του Ινστιτούτου Γενετικής Βελτίωσης και Φυτογενετικών Πόρων, του ΕΛ.Γ.Ο. ΔΗΜΗΤΡΑ.

Έτσι, θα πρέπει να ευχαριστήσουμε για το φωτογραφικό υλικό τους: Βασίλη Κάνουρα για τον Κολινδρό και τους Καλλιόπη Ντούρου και Δημήτρη Ντούρο για τη Ράχη.

Για τη συλλογή πληροφοριών και τη βοήθεια στην ιστορική έρευνα θα πρέπει να αναφερθούν οι: Δημήτριος Χαραντώνης (γεωπόνος, Κολινδρινός που διαμένει στη Σκύδρα), Δημήτριος Κάνουρας (δενδροκόμος / αμπελουργός του Κολινδρού), Δημήτριος Ντούρος (πρόεδρος Α.Σ. Ράχης ‘ο Άγιος Λουκάς’), Καλλιόπη Ντούρου (Α.Σ. Ράχης ‘ο Άγιος Λουκάς’) και Κωνσταντίνος Μπίνιας (πρόεδρος Α.Σ.Π.Ο. Ράχης). ■